

Fıkra gibi. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun kararına göre Orhan Pamuk'un sözlerinden kendisine hakaret edildiğini vehmeden herkes yazar aleyhine tazminat davası açabilecek (Gazeteler 8/10). Yazar genel olarak halka hakaret etmiş deniliyor, her birimiz de halkın parçası olduğumuzdan artık her birimiz birey olarak hakaret davası açabiliyoruz. Orhan Pamuk'u savunmak artık aklıma gelmiyor, ben kendi derdimdeyim. Şu kıyıların pisliği çekilmez oldu desem, halka da pis deyip hakaret etmiş olur muyum? Yüzyıllardan beri şehir planlaması Türkiye genelinde çok kötü, hatta aptalca yapıldı desem hakarete uğramış binlerce vatandaş beni mahkemelerde süründürür mü diye kaygılar içindeyim.

Benzer bir fıkra duymuştum. Konumuz fıkralar olduğuna göre bari anlatayım. Garnizon kapısında nöbet bekleyen er Hüseyin yoldan geçen birinden şüphelenir, yakalar ve casus diye komutanının yanına çıkarır. Adam sorgulanır ve gerçekten ajan olduğu ortaya çıkar. Hüseyin'in uyanıklığı takdir edilir. Başarısı ordu içinde duyurulur ve mükâfat olarak üç ay izin aldığı da belirtilir. Ama ondan sonra büyük bir sorun yaşanır. Nöbetteki erler gelen geçeni yakalayıp casus diye komutanlarına götürmeye başlarlar. Belki piyango bize de düşer hesabı yani. İnsanlar garnizonlara yaklaşamaz olmuş. Bakmışlar olmayacak, yeni bir emir yayınlamışlar: bundan böyle casus yakalamak yasaktır, diye. İşte benim aklıma böyle bir yasa geliyor. Hakaret etmek serbesttir desek ve rahat etsek! Veya yazarçizer takımının da dokunulmazlığı olsun!

Şaka bir yana, oldum olası bu hakaret işine içim ısınmadı. Geçenlerde (26/5/2009) hakaret, hiciv ve eleştiri konusunda şunları yazmıştım: 'Farklı görüşlerden alaya uzanan bütün davranışlar insanlarda rahatsızlık yaratır. İnsanların ve toplumların bu konuda duyarlılığı da zaman içinde farklı olmuştur. Diktatörler hicvi, otoriter güçler eleştiriye yasaklamış, şakadan anlamayanlar karikatürden gocunmuştur. Toplumun birinde kutsal sayılana, hatta kutsallaştırılmış liderlere yöneltilen şakaya katlanılamazken, başka bir toplumda kutsal sayılan sıradan hiciv konusu olabilir, sert biçimde eleştirilebilir. Aslında hiciv ve alay arasında sınır, her birimizin algılamamıza bağlıdır.' Daha eski bir yazımda (25/7/2006) şunları yazmıştım: 'Hakaret nesnel bir şey değil, alınganlık yoksa hakaret de yoktur... ABD'de sanat alanında ifade özgürlüğü tamamen serbest. Bir sanat eserinin (bir romanın örneğin) yasaklanması nefes almayı yasaklamak gibi bir şey sayılıyor. Bir mahkeme kararında hâkim davacıya, o görüntü sizi rencide ediyor ve resmedilene kendinize karşı bir hakaret sayıyorsanız o tarafa bakmayın, tavsiyesinde bulunmuştur.'

Eski yazılarını tekrarlıyorsun diyeceksiniz. Haklısınız. Ama bunun nedeni çevremde de aynı sıkıntıları yeniden üretiyor olması. Hakaret davaları toplumsal bir isteriye dönüşmeye yüz tuttu. Hoşumuza gitmeyen ne varsa kişiliğimize hakaret olarak algılıyor. Her durumda nem kapanlar ve alınanlar hemen hakaret davası açıyor. Bu gidişle, 'o gol da kaçırılır mıydı yahu!' desek futbolcular da hakaret davası açacak. Hatta takımların taraftarları da ilgili taraf kimliklerine

sığınarak neden dava açmasınlar? Bu gidişin önü kesilmezse ifade özgürlüğü büyük bir yara alacaktır. Aslında ifade özgürlüğünün yarasından söz ederken soyut bir şeyden söz eder gibiyiz. Yara alacak olan insanlardır, düşünen ve bir şeyler söylemek isteyen insanlar. Mahkeme salonlarında hakaret etmediklerini, (ister doğru olsun ister yanlış olsun – zaten doğrunun şahidi kim olacak ki!) görüşlerini açıkladıklarını kanıtlamak durumunda bırakılacaklardır. Diyelim ki ifade edilenin bireysel algı (ve hak) olduğunu kanıtladık; peki, hicvin hakaret olmadığını nasıl kanıtlayacağız?

Yazının başlığı retorik bir sorudur. Hakaret tabii ki serbest olamaz. Sıradan vatandaşın ve hele güç sahibi olmayan kimselerin hakarete ve hele iftiraya karşı korunması temel bir hak olmalıdır. Güç sahibi derken kastedilenler, dokunulmazlığı olmayan, köşe yazarı olmadığından istediği anda toplama seslenemeyenler, parayı basıp avukatları, gazete ilanlarını seferber edemeyenlerdir. Özellikle bu kimseler korunmalıdır. Ama kamuya açık alanlarda at oynatmayı seçenler her türlü eleştiriye ve hicve tahammüllü olmalıdır. En önemlisi de, hakaret denen bu alinganlığın ne olduğu kuşku bırakmayacak biçimde belirlenmesi gerekir. Şunun bunun aşırı hatta hastalıklı duyarlılığı veya kompleksi veya güvensizlikten doğan korkusu, utancı veya siyasi refleksi, hakaretin varlığının kanıtı sayılmamalıdır.

Hiciv, eleştiri ve (ister doğru olsun ister yanlış) kişisel görüş ile hakaretin aynı şey olmadığını anlaşılması toplumsal olgunlaşma ile ilgili bir süreç sorunudur. O olgunluk anına kadar bir sözün veya hareketin hakaret sayılmasının en azından bir şarta bağlı olması geçici bir çözüm olabilir: hakarete kastın var olması. Kasit yoksa hakaret de yoktur. Hakaretin varlığı alınan duyarlılığına göre değil failin yapmak istediğine göre saptanmalı. Örneğin küfür denen kelimeler vardır, eşek gibi. (Bu sevimli hayvana karşı neden öylesine önyargılıyız?) Böyle sözler hakaret sayılabilir.

Saygılı olmak kuşkusuz çok güzeldir. Ama para cezası ve hapis ile sağlanan korkudur, saygı değildir. Bir de hakaret ile normal ifadenin ara bölgesinde kalan terbiyesizlikler vardır. Kaba saba konuşma, patavatsız bir söz veya nitelme gibi. Bunlar da dava konusu olmamalı. Terbiyesizliğin bedeli toplumsal ayıplamadır. Çevrenin kendisi görgüsüzü zaten cezalandırır. Yüzyıllardan beri terbiyesizler bu biçimde toplum içinde dışlanarak bedel ödemişlerdir. Bana hakaret etmek isteyenler çıktığında, büyük zevkle yaptığım, bana karşı kimlerin neler söylediğini yeniden yazmak ve okuyuculara hatırlatmaktır. Terbiyesizlik ve hakaret edenleri teşhirden büyük ceza olabilir mi?

*